

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Полтавський державний аграрний університет
Institute of European Education (Болгарія)
Національний аграрний університет Вірменії
University of Opole (Польща)
International Slavic University (Македонія)
ISMA University (Латвія)**

Кафедра захист рослин

**VI Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція
«Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»**

26 листопада 2024 року

УДК 632.93

3-38

Сучасні аспекти і технології у захисті рослин : Матеріали VI Міжнародної наук.-практ. інтернет-конференції (м. Полтава, 26 листопада 2024 р.). Полтава: ПДАУ, 2024. 148 с.
DOI:10.5281/zenodo.14534615

ISBN 978-617-8466-00-8

Міністерство освіти і науки України, Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ), Посвідчення № 575 від 22 жовтня 2024 р. (VI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні аспекти і технології у захисті рослин»).

У збірнику представлені тези, присвячені сучасним проблемам захисту і карантину рослин, фітосанітарного моніторингу та розвитку агроєкосистем України. Матеріали призначені для наукових співробітників, викладачів, здобувачів вищої освіти та аспірантів вищих навчальних закладів, фахівців і керівників сільськогосподарських підприємств АПК різної організаційно-правової форми господарювання та всіх, кого цікавить проблематика сучасного захисту рослин в агроєкосистемах України.

The collection presents theses devoted to modern problems of plant protection and quarantine, phytosanitary monitoring and development of agroecosystems of Ukraine. The materials are intended for researchers, teachers, graduates and graduate students, specialists and managers of agricultural enterprises of various organizational and legal forms of management and all who are interested in modern plant protection in agroecosystems of Ukraine.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Доля Микола Миколайович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри інтегрованого захисту і карантину рослин Національного університету біоресурсів і природокористування України, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України.

Поспелов Сергій Вікторович – доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри землеробства і агрохімії імені Сазанова Полтавського державного аграрного університету.

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського державного аграрного університету (протокол № 5 від 26.12.2024 року)

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

© Полтавський державний аграрний університет, 2024

ЗМІСТ

Колесніков Л. О., Писаренко В. М.	БРУННЕР ЮРІЙ МИКОЛАЙОВИЧ – ЗАСНОВНИК ЕНТОМОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ҐРУНТОЗАХИСНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ	9
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ І КАРАНТИНУ РОСЛИН		14
Самородов В. М., Шиян О. О.	ЯСКРАВІЙ СЛІД КОРОТКОГО ЖИТТЯ ПРОФЕСОРА МИКОЛИ ГРОСГЕЙМА (1889-1938)	14
Венгер О. В., Федорчук Н. А., Шевчук О. П.	МИНУЛЕ І СУЧАСНЕ ВІДДІЛУ ЗАХИСТУ РОСЛИН ІНСТИТУТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ПОЛІССЯ	19
Самородов В. М., Кавалір Л. В., Шиян О. О., Кигим С. Л., Халимон О. В.	ЖИТТЯ ТА ДІАПАЗОНИ ТВОРЧИХ ПОШУКІВ ГАННИ МИКИТІВНИ КОЛОБОВОЇ (1889-1979)	24
Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д.	ВНЕСОК ПОЛТАВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ У РОЗВИТОК ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАХИСТУ РОСЛИН	28
Коваленко Н. П., Шерстюк О. Л.	ЗАХИСТ РОСЛИН: ІСТОРИЧНА ДОВІДКА	31
РОЗДІЛ 2. ФІТОСАНІТАРНИЙ МОНІТОРИНГ. ІНТЕГРОВАНІЙ ЗАХИСТ		33
Балан Г. О., Коломієць О. М.	ХВОРОБИ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ ТА ФУНГЦИДНИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ	33
Бараболя О. В.	ЗАРАЖЕНІСТЬ ЗБІЖЖЯ ШКІДНИКАМИ ХЛІБНИХ ЗАПАСІВ	36
Галушко І. В., Коваленко Н. П., Поспелова Г. Д., Курило С. В.	ФІТОСАНІТАРНИЙ СТАН НАСІННЯ ЗЕРНОБОБОВИХ КУЛЬТУР	39
Голуб О. Р.	ПРОТРУЙНИКИ У ЗАХИСТІ КУКУРУДЗИ ВІД ХВОРОБ І ШКІДНИКІВ	40
Гончаренко О. М., Чмирь І. С.	СОНЯШНИКОВА ШИПОНОСКА (<i>MORDELLISTENA PARVULIFORMIS</i> STSHEGOL. – VAR.) В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ	43
Коваленко Н. П., Конєва Т. О. Лугова С. В.	ПЕРЕДПОСІВНА ОБРОБКА НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ РЕГУЛЯТОРАМИ РОСТУ	45
Коваленко Н. П., Притула А. Р. Вотінцева В. Д.	ВПЛИВ СОРТУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОТРУЮВАННЯ НАСІННЯ ГОРОХУ	48

ЗАХИСТ РОСЛИН: ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Коваленко Н. П., Шерстюк О. Л.

Полтавський державний аграрний університет

Середні втрати продукції рослинництва від пошкодження шкідливими організмами становлять 30 %, а в періоди масового розмноження шкідників, епіфітотійних спалахів хвороб та значного забур'янення полів, ці показники зростають до 50% або призводять до повної втрати урожаю. Тому для збереження урожайності культур та якості продукції необхідний науково-обґрунтований, добре організований захист рослин від шкідливих організмів.

На окремі аспекти захисту рослин звертали увагу ще стародавні грецькі, римські та китайські вчені, але застосування науково-обґрунтованих заходів відбулось близько 150 років тому.

На початку XIX ст. заходи по захисту рослин не були поширеними. Цьому перешкоджав устрій Російської імперії, приватна власність на землю, що не дозволяла проводити боротьбу з шкідниками та хворобами у необхідних масштабах ні на полях поміщиків, ні на полях селян.

У XIX ст. сільськогосподарської ентомології, як окремої науки, не існувало. Спеціалістів ентомологів та фітопатологів у країні майже не було. Ентомологія була частиною зоології і, відповідно до цього, її завдання зводилися виключно до вивчення біології комах, причому, біологія комах вивчалася відірвано від рослини, шкідником якої вона була. Заходи боротьби зі шкідниками базувалися лише на теоретичних висновках, без перевірки практикою. Питання щодо необхідності створення відповідних установ, які б займалися вивченням шкідників та розробкою ефективних методів боротьби з ними, піднімалися ентомологічними земськими з'їздами. Реалізація таких ідей почалася разом із виникненням ентомологічних станцій та відповідних відділів сільськогосподарських дослідних станцій.

У XIX ст. та протягом першої половини XX ст. основним методом боротьби зі шкідниками був механічний (збирання шкідливих комах вручну, використання примітивних сачків та марлевих волок для відловлювання метеликів, обкопування посівів ловильними канавками для затримання міграцій жуків та гусениць).

Один із перших описів видового складу комах-шкідників агроценозів було зроблено В. І. Філіп'євим у 1883 році на Полтавщині (Статистический отчет, 1885) [1]. Крім того, короткі відомості про шкодочинну ентомофауну з'являлися у щорічних звітах Статистичного бюро Полтавського губернського земства, проте ці дані не можна вважати достовірними оскільки у зв'язку з відсутністю кваліфікованих фахівців не завжди правильно визначалася видова належність та шкодочинність шкідника, що в свою чергу призвело до того, що переважна їх більшість дуже довго залишалася поза увагою (Статистический отчет, 1883, 1885, 1889, 1900, 1903) [1-3].

Дослідження агротехнічного методу захисту рослин має вже 100-річну історію, починаючи з праці губернського ентомолога Херсонського земства Й. К. Пачоського: “Механическая обработка земли, как лучшее средство борьбы с вредителями хлебных злаков” (1990 р.).

Значний внесок у розробку цього методу зробили також І. Є. Поляков, І. Ф. Павлов, К. П. Гриванов, М. П. Дядечко, П. І. Сусідко та інші.

Зазначений метод посідає вагоме місце у рільництві та овочівництві, але не має практичного значення у садівництві. Його основними складовими є: вирощування культур у сівозміні, раціональний обробіток ґрунту, оптимальні строки сівби. Роль сівозміни полягає у просторовому віддаленні місця розміщення культури від резервацій шкідливих організмів на минулорічних полях її вирощування. Такий захід має важливе значення для запобігання пошкодженню шкідниками, нездатними до активного переміщення (нематоди, личинки хлібної жужелиці, ґрунтові фітопатогени), а також затримує заселення посівів комахами, що пошкоджують сходи і мігрують з торішніх полів сівозміни.

При обробітку ґрунту (лушення стерні, оранка, культивуація) шкідники, що перебувають у верхньому шарі, а також комахи і збудники хвороб, які зберігаються в сходах падалиці або рослинних рештках, переміщуються у ґрунт.

Маневрування строками сівби може порушити синхронність фенології рослин і шкідників.

Здавна вивчалось питання використання певних організмів для боротьби з іншими видами, проте перші наукові експерименти щодо біологічних методів боротьби розпочалися лише наприкінці 70-х – на початку 80-х років XIX століття. Ці роботи пов’язані з ім’ям І. І. Мечникова, який відкрив збудників грибкових і бактеріальних хвороб хлібного жука *Anisoplia anstriaca* Hrbst, досліджував можливість використання збудників зеленої мускардини, гриба *Metarrhizium anisoplia* (Metch), обґрунтував перспективи практичного використання патогенних мікроорганізмів.

Продовжувачем ідей І. І. Мечникова став І. М. Красильщик, якому вперше в світі пощастило здійснити масове виробництво гриба, що викликає зелену мускардину хлібного жука. І. М. Красильщик заслужено вважається засновником мікробіологічного методу боротьби з комахами-шкідниками.

Бібліографія

1. Вергунов В. А. Розвиток сільського господарства Полтавщини в період скасування кріпацтва : навч. посіб. для студ. і викл. с.-г. закл. освіти / В. А. Вергунов, Н. П. Коваленко, О. В. Сайко ; під ред. В. А. Вергунова. К. : Нора-Прінт, 1998. 144 с.
2. Вергунов В. А., Коваленко Н. П., Сайко О. В. До питання розвитку сільськогосподарської дослідної справи в Україні в кінці XIX-на початку XX ст. 1999. *Наукові записки НаУКМА*. 1999. Т. 14 : Історія. С. 88-92.
3. Коваленко Н. П., Сайко О. В. Організація сільськогосподарської дослідної справи на Полтавщині після скасування кріпосного права. *Зб. наук. праць Ін-ту землеробства УААН*. К., 1998. Вип. 1. С. 221-225.